

Barbara Frale:

**„Hogyan imádkoztak a szerzetes lovagok
Szép Fülöp börtöneiben”**

A templomosok perének a Vatikáni Titkos Levéltárból előkerült eredeti dokumentumai bizonyítják az eretnokség vádjának megalapozatlanságát.

A Szentszék hivatalos lapja, a L'Osservatore Romano 2008. augusztus 21.-iki számából.

Az egyik olyan témakör, amely az utóbbi években a leginkább felkeltette az olvasók kíváncsiságát – és ezzel együtt a kiadók érdeklődését is – a templomosok, a középkor legerősebb egyházi-katonai rendjének története.

A rend Jeruzsálemben alakult meg, közvetlenül az első keresztes hadjárat után, egy laikus katonai testvériségből (confraternitas), amelynek Hugues de Payns francia lovag volt a vezetője. E testvériség tagjai önként vállalták, hogy a Szent Sír közelében élnek, és katonai képzettségüket azon zarándokok védelmére fogják felhasználni, akiket a Szentföldre vezető hosszú úton a muzulmán rablók rendszeresen megtámadtak, s nem egy esetben legyilkoltak. II. Balduin, Jeruzsálem királya megéreztte, hogy e testvériség egy valódi elit katonai testületté válhat, amely értékes segéderő lehet a keresztény királyság megvédéséhez. Adódott azonban e kérdésben egy komoly probléma, ugyanis a kor gondolkodásmódja szerint Isten szolgálata és a szerzetesi életvitel összeegyeztethetetlen volt a katonai hivatással. Annak tudatában, hogy egy ilyen merész terv (a szerzetesi és a katonai hivatás egyesítése ugyanazon testületben) nehezen nyerheti el a pápa jóváhagyását, Jeruzsálem királya a kor legbefolyásosabb személyiségéhez, clairvaux-i Szent Bernát apáthoz fordult segítségért, aki nem mindennapi karizmával és szónoki tehetséggel rendelkezett. Szent Bernát nemesi családból származott, akit szülei a katonai hivatásra és a privilegizált társadalmi státusz örökösének szántak, ő azonban akaratuk ellenére bencés szerzetessé vált, mivel meggyőződése szerint az igazi földi boldogság (az örök élet mellett) a kolostori békességben érhető el. Clairvaux apátja tökéletesen testesítette meg azt az egyházi spirituális ideált (contemptus mundi) amely megvetéssel szemlélte a világius életvitelt, ami a XIII. század elején sem igen különbözött a mai felfogástól: a pénz és a gazdasági profit központi szerepe, az igazság megcsúfolására szolgáló politikai hatalom, a társadalmi felemelkedést szolgáló erkölcstelen érvényesülési törekvések és módszerek – egyházi hivatalok megvásárlása, prostitúció, politikai pálfordulások – voltak és maradtak is ennek jellemzői.

Szent Bernát nem egyszerűen csak teológus volt, hanem misztikus is, mely utóbbi fogalmat manapság talán lehetetlen pontosan megérteni. De próbáljunk meg egy példát felhozni: a közönséges hívő az élete során Krisztushoz közeledik – aki vesztőhelye felé haladván vitte a keresztet -, majd megszabadul a maga keresztjétől, mint a hajótörött, aki egy roncsba kapaszkodva sikeresen partot ért;

a misztikus viszont maga is felvállalja a kínszenvedést Jézussal együtt, s ezzel mintegy a vesztőhely felé haladó Jézust segíti szenvedései elviselésében, s a kereszt súlyának cipelésében. Szent Bernát közvetítésének köszönhetően II. Honorius pápa az 1129. évi troyes-i zsinaton jóváhagyta a rend alapítását: talán arra gondolhatott, hogy egy nemes lelkű ember kezdeményezéséből csak jó következmények származhatnak.

A Templomos Rend eredeti szellemiségét a bencés szerzetesség alapelve (Ora et labora – Imádkozzál és dolgozzál) inspirálta: a templomosok is letették a három szerzetesi fogadalmat (szegénység, engedelmesség és szüzesség), s megosztották életüket a szerzetesi imák és a katonai tevékenység között, megegyezően a munka (latinul „labor”, azaz fáradság, szenvedés) kifejezés eredeti értelmével, tehát az Istennek felajánlott, az ördögi kísértéssel szembeni védekezés áldozataként felfogott tevékenység végzésével. Míg a hagyományos típusú bencés szerzetes mindennapi életét földművelő munkával, kézműves tevékenységgel vagy értékes kéziratok másolásával töltötte a rendház másolóműhelyében, addig a templomos szerzetes a fegyverforgatást gyakorolta, s a harci riadó jelzésére azonnal hadba vonult. Katonai hivatásuk miatt a templomosok nem szolgáltathattak ki szentségeket: az egyik legrégebbi és legszigorúbb kánonjogi tiltás ugyanis kizárta annak lehetőségét, hogy az eucharisztikus szentségeket olyan személyek érintsék, akik embert öltek (akár jogos önvédelemből is). E feladatokat II. Ince pápa beleegyezésével olyan káplánokra bízta, akik csatlakoztak a rendhez, de kizárólag a szent szolgálatokkal foglalkoztak.

A nép lelkesedésének, valamint a pápák és az összes keresztény uralkodó adományainak köszönhetően a rend gyors növekedésnek indult, s alig fél évszázadnyi idő elteltével a Földközi-tenger egész medencéjében elterjedt szervezetté vált: Nyugaton levő birtokai hatékonyan működő gazdaságokká váltak, amelyek mindenféle olyan terméket előállítottak, melyek eladásával a rend pénzhez juthatott, s ennek révén fedezni tudta a szentföldi területek védelmének költségeit. Összességében a rendet egy a keresztes hadjárat szolgálatára létre hozott multinacionális szervezetként definiálhatjuk. 1307-ben IV.(Szép) Fülöp francia király a franciaországi inkvizíció segítségével megtámadta és vád alá helyezte a rendet. A vád eretnokség volt: a letartóztatási parancs szerint – amelyet a király jobb keze, Guillaume de Nogaret írt, ugyanaz a jogász, aki részt vett a VIII. Bonifác pápa elleni Anagni-ban történő merényletben -, a templomosok titokban pogány rítusoknak hódoltak és hátat fordítottak a keresztény hitnek. A Vatikáni Titkos Levéltárban szerencsésen megtalált eredeti dokumentumoknak köszönhetően ma már tudjuk, hogy a Templomos Lovagrend eredeti fegyelme, szellemisége az idők folyamán megromlott és hanyatlani kezdett, ami utat nyitott különféle rossz szokások kialakulásának és a rendben való elterjedésének; a templomosok azonban nem váltak tömegesen eretnekké, s a per igazából csak eszközként szolgált a rend vagyonának megszerzéséhez (a francia király számára), mint ahogyan azt Dante Alighieri is világosan

megfogalmazta a Purgatórium XX. énekében. Az összes franciaországi templomosnak Szép Fülöp által elrendelt letartóztatása teljesen törvényellenes cselekedet volt, ugyanis kizárólag a pápának volt joga egy a római katolikus egyház fennhatósága alá tartozó rend ügyében vizsgálatot indítani. Pénzügyi nehézségektől ösztönözve, mivel a Francia Királyság a pénzügyi csőd küszöbén állt, Szép Fülöp a zárolt vagyon megszerzése céljából megpróbálta rávenni V. Kelemen pápát (Bertrand de Got, 1305-1314) a rend villámgyors perrel való elítélésére. Az egyházfő azonban váratlan energiával reagált: csak jó öt év intenzív diplomáciai harc után – az uralkodó zsarolása következtében, aki egyházzakadással fenyegetőzött, amennyiben a pápa tovább védi a templomosokat -, törölte el a rendet annak jogi úton való elítélése nélkül, és az 1312-ben megtartott vienne-i zsinaton is kinyilvánította, hogy a vizsgálat során nem bizonyult igaznak a templomosok elleni eretnekségi vád. 1314. március 18.-án Szép Fülöp, látván, hogy V. Kelemen pápa még nem döntött a rend vezetőinek elítéléséről, elfogatta Jacques de Molay nagymestert és egy másik vezetőt, Geoffroy de Charney-t, Normandia preceptorát, és máglyán megégettette őket Párizsban, a Szajna egyik kis szigetén. Egy szemtanú szerint a nagymester a halála előtt Isten ítélőszéke elé idézte a királyt és a pápát: s mivel V. Kelemen alig egy hónappal ez után meghalt – egy régóta meglevő súlyos betegsége miatt -, és Szép Fülöp is elhunyt egy éven belül egy vadászbaleset következtében, a népi fantázia összekapcsolta e két eseményt Jacques de Molay szavaival. Így született meg a templomosok „átkáról” szóló legenda, amely állítólag a királyi dinasztiát sújtotta, s melynek hatása XVI. Lajos királynak a francia forradalom során történő guillotine általi kivégzésében teljesült be végleg.

A legenda továbbszövése manapság is folytatódik, periodikusan visszatér újult erővel, és minden alkalommal új színekkel gazdagodik: ennek jó példája a témáról legújabban megjelenő elbeszélések és fantázia-könyvek sokasága, melyek közül kiemelkedik a Dan Brown által írt Da Vinci kód című kalandregény, és Umberto Eco Foucault-ingája (mely utóbbi irodalmilag jóval komolyabb színvonalú mű). Az érdeklődés középpontjában Baffomet nyugtalanító figurája áll, amely egy hatalmas, félig ember, félig kecske alakú szoborként jelenik meg, s a templomosok titkos bálványát szimbolizálja: mindez azonban csak a XIX. század eleji műgyűjtők neogótikus ízléséből származó kitaláció.

Így történhet meg, hogy a téma iránt szenvedélyesen érdeklődők – sokszor még a hivatásos történészek is – a templomos legenda bűvkörébe kerülnek, és elfelejtik kellő figyelemmel áttanulmányozni azon dokumentumokat, amelyek az igazságot tartalmazzák. Az ilyen, évszázadokig elveszettnek hitt és feledésbe merült régi iratok oly módon világítják meg és adják vissza a templomos kultúra értékeit (és egyúttal a templomos szellemiséget), ahogyan talán senki sem tudta azt elképzelni. Ilyen példaként szolgálhat azon szép és megindító ima szövege, amelyet a Szép Fülöp börtöneiben eltöltött hosszú fogsága során néhány templomos állított össze. A per folyamán felolvasásra is került e

dokumentum, de a történészek sohasem értékelték igazán jelentősége szerint, talán annak misztikus, sőt homályosnak vélt jellege miatt. Egy szomorú hangulatú ének ez, teli fájdalommal, a végeláthatatlan várakozás, aggodalom, de egyúttal a reménykedés tükröződésével. A fogságban levő templomosok írták, de bárki elmondhatná, aki nehéz és reménytelen helyzetbe került. Egy költészettel áthatott dokumentum ez, s bármennyire hihetetlen, de még sohasem tanulmányozták. Idézzük a szöveg egy részletét: „Szent Mária, Isten anyja, Isten szent, dicsőséges, legkegyelmesebb szülőanyja, drága és örökké szűz Mária, tévelygők megmentője, reménykedők vigasztalója, Te, aki megvigasztalod és véded a bűneiket megbánókat, Te adj nekünk tanácsot és védelmet; véd meg a Te vallásos rendedet, amelyet az áldott és szent lelkiatya, Bernát és a Szent Római Egyház más jeles férfiúi alapítottak, és a Te legszentebb és legdicsőségesebb oltalmadba ajánlottak. Hozzád könyörgünk alázatosan, szabadítsd meg rendünket az angyalok, az arkangyalok, a próféták, az evangélisták, az apostolok, a mártírok, a hitvallók és a szüzek segítségével, és a hazug emberek által ránk zúdított rágalmak ellenére, amint tudod, vezesd el ellenségeinket az igazsághoz és a könyörületeséghez, hogy meg tudjuk tartani fogadalmainkat, a Te fiad, a Mi Urunk Jézus Krisztus parancsait, aki védelmezőnk, teremtőnk és szabadítónk, könyörületeséggel teli üdvözítőnk, Isten, aki él és uralkodik örökkön örökké. Amen.”

Mindezek után nem meglepő, hogy később, az 1312. évi vienne-i zsinaton V. Kelemen pápa kifejezésre juttatta: a templomosok nem eretnekek. És bár arra kényszerült, hogy a rendet feloszlassa, elkerülendő a Szép Fülöp által kilátásba helyezett szakadást a katolikus egyházban, világossá tette: a templomos rend nem ítélt el peres eljárással. Baffomet és az egyéb szörnyek, valamint a templomos rend történetének egyéb kérdései persze valóban további kutatásokat igényelnek, és e régi egyházi szerzetesrend szellemiségének további tanulmányozása más jelentős vitakérdéseket vethet fel a jelenkori kultúra jobb megértéséhez is.

Fordította: Dr. Molnár Máté.

Figyelem! ©A magyar fordítás a Templomos Lovagrend – Krisztus Szegény Lovagjainak Rendje Magyarok Preceptóriája (Militia Templi – Christi pauperum Militum Ordo Praeceptorum Hungarorum) megbízásából készült. Az esetleges utánközlésekkel, sokszorosításokkal kapcsolatos minden jog fenntartva!